

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1920.

Första kammaren.

Nr 38.

Tisdagen den 27 april.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Justerades protokollen för den 20, 21 och 23 innevarande månad.

Upplästes ett insänt läkarintyg angående sjukdomsförfall för kammarens ledamot friherre *Adelswärd*.

Anmälades och godkändes

statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om beviljande av medel till hjälpverksamhet bland svenska undersåtar, huvudsakligen bosatta i Ryssland och Tyskland, vilka i anledning av världskriget kommit i nödläge;

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk förhöjning av de enligt reglementet för arméns avlöning under fred i vissa fall utgående dagtraktamenten; samt

nr 167, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk förhöjning av dagtraktamenten till personal vid marinen vid vissa kommanderingar och förrättningar; ävensom

bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 174, angående vissa framställningar rörande pensioner och understöd; samt

nr 175, angående utredning rörande program för den närmaste framtiden för svensk finanspolitik.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 52 regeringsformen samt §§ 33, 34 och 38 riksdagsordningen;

Första kammarens protokoll 1920. Nr 38.

nr 36, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av § 19 riksdagsordningen; och

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av §§ 60, 65 och 75 riksdagsordningen jämte två inom riksdagen väckta motioner;

statsutskottets utlåtande nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till omorganisation av vattenfallsstyrelsen m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i lagen om rikets mynt den 30 maj 1873;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 7 mom. 3 och § 18 i förordningen den 22 juni 1883 angående en postsparbank för riket;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till dels lag om ändrad lydelse av 49 och 165 §§ lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse och dels lag om visst undantag från tillämpningen av 49 § 1 mom. och 165 § 1 mom, sistnämnda lag; samt

nr 43, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning angående ytterligare anslag för utarbetande av personregistret till riksdagens protokoll för tiden 1809—1866;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 24, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om värnpliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring, dels ock i anledning därav väckta motioner;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av § 17 mom. 7 värnpliktslagen den 17 september 1914;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående tillägg till § 27 mom. 4 värnpliktslagen den 17 september 1914;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om medling i arbetstvister m. m.;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 46 § utsökningslagen;

nr 29, i anledning av väckta motioner om ävägabringande av en provisorisk lag rörande statskontroll över truster och andra monopolistiska sammanslutningar inom industri och handel;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 28 juni 1918 med vissa bestämmelser mot oskäligen arrendestegring; samt

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av § 5 i lagen den 29 maj 1896 angående blindundervisningen; ävensom

första kammarens andra tillfälligt utskotts utlåtande nr 29, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Konungen med begäran om utredning i fråga om en enhetlig organisation av den svenska socialförsäkringens olika grenar.

Föredrogos följande från andra kammaren ankomna protokollsutdrag:

nr 554, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande nr 9, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående vidtagande av åtgärder i visst syfte i fråga om den svenska Finnmarken; samt

nr 556, med delgivning av andra kammarens beslut över dess fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 13, i anledning av väckta motioner dels om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om vidtagande av åtgärder från statens sida för åvägabringande eller understödjande av social hjälpverksamhet dels om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om beredande åt behövande änkor av understöd utav allmänna medel utan fattigvårds verkan för underhåll och uppfostran av deras barn, dels ock om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande genom lån av hjälp åt behövande jordbrukareänkor att behålla jordbruken.

Första kammaren beslöt hänvisa dessa ärenden till sitt första tillfälliga utskott.

Efter föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag nr 555, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 12, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om jordbrukets bedrivande för statens egen räkning å vissa kronoegendomar, beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt andra tillfälliga utskott.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtanden nr 32—34, statsutskottets utlåtanden nr 8 A och B samt nr 60 A och B, jordbruksutskottets utlåtanden nr 62—65 ävensom första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 27.

Ordet lämnades nu till herr vice talman n e n, som yttrade: Herr talman! Jag får hemställa, att kammaren måtte besluta, att på morgondagens föredragningslista upptagas bland två gånger bordlagda ärenden allra först statsutskottets utlåtanden nr 60 A och 60 B och allra sist samma utskotts utlåtanden nr 8 A och 8 B.

Denna hemställan bifölles.

Herr L i n d h a g e n erhöll på begäran ordet och anförde: Bortom havet ligga tre länder, Estland, Lettland och Litauen, som fordom varit, de två förstnämnda helt och det sista delvis, sammanlänkade med Sverige. I Estland finnes dessutom en svensktalande befolkning på omkring 10,000 personer, bosatta på ett sammanhängande område.

*Interpellation
ang. Sveriges
ifrågasatta
deltagande i
en baltisk
konferens.*

*Interpellation
ang. Sveriges
ifrågasatta
deltagande i
en baltisk
konferens.
(Forts.)*

Sedan banden brustit, ha de tre nationaliteterna med deras svenska bihang glömts bort nästan alldeles i det svenska folkmedvetandet.

Med världskriget och de nationalitetssträvanden, som ånyo sökt sig fram i dess blodiga spår, ha vi åter upptäckt de tre förgätna folkstammarna. Men än mer. Från deras sida lever ännu i god hägkomst svensktiden såsom deras lyckligaste år. Så påstås det åtminstone från många håll. Detta forntidsband, det färska intrycket från senare tidens hot från övermäktiga grannar och behovet just nu av fredliga förbindelser främst med grannarna och även med dem, som i följd av nutidens vattenkommunikationer snarare förenas än skiljas genom ett smalt hav, allt detta har gjort, att dessa folk lära hysa en stor längtan att jämväl hos Skandinavien och särskilt Sverige finna vänskap för sina unga statsbildningar och en öppen famn för möjligheten att blanda blod på det andliga och ekonomiska arbetets fredliga valplatser. Bland andra uttryck därför är tillkallandet av svenskar såsom professorer vid det estniska universitetet i Dorpat.

Redan äro dessa unga stater faktiskt erkända såsom självständiga, ett och annat rättsligt erkännande har dock börjat inflyta. Därtill kommer, att överenskommelse nu definitivt slutits mellan Estland och Ryssland samt att underhandlingar pågå mellan Lettland och Litauen samt Ryssland. Då Sovjetryssland visat sig fasthålla vid sin försäkran att giva självbestämmanderätt åt sina egna främmande folk, synes frågan om avgränsningen österut vara tämligen klar. Differenserna i gränsfrågan mellan Polen och Litauen komma, såvitt gjorda uttalanden giva vid handen, att avgöras på internationell väg.

För att förmedla sina önskningsom samarbete med bl. a. Sverige ha dessa tre länder här inrättat: Estland ett konsulat samt Lettland och Litauen vardera både en legation och ett konsulat. Sverige har däremot endast ett konsulat i Estland och ett i Lettland samt ingen representation i Litauen. Det är för övrigt påtagligt, vad också framgår av många enskilda uttalanden, att svenska regeringsmakten hitintills ingalunda med någon särskild hjärtlighet mött de baltiska folkens förväntningar. Formell och initiativrädd står den svenska utrikespolitiken även här tämligen tillknäppt inför desamma.

Ett exempel härpå synes även erbjudas av de skandinaviska regeringarnes ställning till en baltisk konferens, som på lettisk inbjudan skall äga rum i Riga den 15 nästkommande maj. I medlet av april utsipprade österifrån, att även de skandinaviska länderna skulle mottagit inbjudning till konferensen. Det norska utrikesdepartementet meddelade också på förfrågan den norska pressen att en sådan inbjudan ingått till Norge och även till Danmark och Sverige — en tidning betecknade hänvändelsen såsom »en förespörsel fra den lettiske utenriksminister» — men att det skandinaviska ministermötet den 1—4 februari i år beslutat avböja inbjudningen.

Svenska utrikesdepartementet åter meddelade. (se Svenska Dagbladet den 16 april) att någon sådan inbjudan icke kommit svenska regeringen tillhanda och att det för övrigt »knappast finnes anledning antagas», att Sverige lika litet som Norge och Danmark skulle se sig

i stånd att sända några ombud till konferensen, vilken emellertid naturligtvis komme att av de skandinaviska regeringarne ägnas den allra största uppmärksamhet.

Vid besök av mig i utrikesdepartementet den 22 dennes bekräftade kabinettssekreteraren, att någon inbjudning till Sverige ej kommit, men att någon förberedande förfrågan ägt rum, ehuru han ej erinrade sig bestämt från vem om icke möjligen från finsk sida. Detta senare har dock förnekats från finska legationen. Emellertid meddelade kabinettssekreteraren vidare, att det ovannämnda svenska ministermötet beslutat ej mottaga någon inbjudning och att detta beslut anmälts i svenska konseljen.

I detta ärende, som döljes med en enligt min uppfattning meningslös sekretess, synes emellertid uppenbart, att någon slags förfrågan ägt rum före det nordiska ministermötet i februari. Enligt vad lettiske ministern meddelat mig har senare från Lettland sänts de skandinaviska regeringarna för diskussionen ett program för konferensen. Detta program innehöll bl. a. frågan om ett baltiskt förbund och, vad för oss nu är av särskild betydelse, förslag till en valutaordning, som möjliggör en intim handelsförbindelse med Skandinavien, vidare de många gemensamma problem, som uppstå vid randstaternas fredsslut med Ryssland och särskilt transitofrågan och slutligen hela Östersjötrafiken.

Det har antytts, att detta memorandum skulle antagligen förkommit på vägen till Sverige, varemot det synes tillhandakommit norska och danska regeringarna, men i enlighet med ministermötets beslut från deras sida ej föranlett någon åtgärd. Från två håll har jag erfarit, att samma dag, den 22 april, som jag besökte utrikesdepartementet har från dettas sida lettiske ministern anmodats insända en inbjudning till Sverige. Den lärer ock ha sänts samma dags afton till utrikesdepartementet och har således väl nu framkommit.

Då det synes mig synnerligen önskligt, att Sverige åter träder i förbindelse med sina gamla förbundsfolk på andra sidan havet, *då* därigenom endast bör ytterligare underlättas en ofrånkomlig orientering österut till Ryssland, *då* för ändamålet ett deltagande i baltiska konferensen den 15 maj, åtminstone i vissa delar av dess förhandlingsordning, från Skandinavisk eller åtminstone svensk sida bör vara oavvisligt. *då* regeringsenvälde uti dylika riksviktiga frågor förefalla mig alldeles stridande mot den berömda demokratiska parlamentariska kontrollen, *och då* gammal diplomatisk sekretess över dessa angelägenheter näppeligen kan vara annat än meningslös, tillåter jag mig anhålla om kammarens tillstånd att få till herr utrikesministern framställa följande frågor:

1:o) Anser regeringen det av ovan angivna skäl vara gagneligt, rättvist och angeläget, att Sverige snarast möjligt i vidsträckt omfattning träder i fredliga förbindelser med *Estland, Lettland och Litauen*, med vilka vårt land fordom haft de intimaste mellanhanden, och att dessa länders strävan till dylikt samförstånd bör från svensk sida på det hjärtligast vinna tillmötesgående?

2:o) Om så är förhållandet, vad kan då anledningen vara exem-

*Inderpellation
ang. Sveriges
ifrågasatta
deltagande i
en baltisk
konferens.
(Forts.)*

Interpellation ang. Sveriges ifrågasatta deltagande i en baltisk konferens. pelvis till, att svenska regeringen liksom danska och norska regeringarne till *alla delar* avböjt den i ena eller andra formen ingångna inbjudan till deltagande i den baltiska konferensen i Riga den 15 maj 1920, varigenom dessutom skulle underlättas den oavvisliga orienteringen ytterligare åt öster till Ryssland?

3:o) Är regeringen sinnad att, liksom skedde i fråga om erkännandet av Finlands självständighet, nitälska för att Sverige, så snart sig göra låter och framställning tillika inkommit, blir bland de första att erkänna även förenämnda tre gamla svenska syskonfolk såsom självständiga medlemmar i samtliga nationers brödrakrets?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finna framställas.

Begäran att få framställa spörsmål ang. behandling av frågor om öppnande av förbindelser med ester, letter och litauer m. m.

Ordet gavs åter till herr Lindhagen, som yttrade: I en föregående interpellation rörande förhållandet till Estland, Lettland och Litauen har i motiven berörts något frågan om beskaffenheten av den s. k. parlamentariska kontrollen i allmänhet och den ännu i dag fortlevande gamla diplomatiska sekretessen.

Därmed sammanhänger ock angelägenheten, att den parlamentariska kontrollen — för närvarande även den oftast endast ett sken — vidgas till ett möjliggörande av intresse och opinionsbildande bland den stora allmänheten för fredsverket i världen och de samhällsdaningar, som betinga detsamma. Denna senare angelägenhet har allt hittills mycket litet behärtats av den svenska regeringen. Genom dess bemedling hava avsevärda årliga anslag beviljats den svenska interparlamentariska gruppen. Den folkliga freds rörelsen har däremot behandlats ytterligt styvmoderligt. Efter motion i riksdagen har en eller annan gång vid viktiga tillfällen beviljats ett eller annat. Men alla hänvändelser till regeringen hava varit förgäves, såsom exempelvis förra året och ett eller ett par år därförinnan. I statsverkspropositionen upptagas därför årligen anslag till interparlamentariska gruppen, också en enskild sammanslutning, samt även till den folkliga freds rörelsens centralstyrelse, byrån i Bern, men icke trots framställningar till denna rörelsens svenska avdelning. Till och med för de privata skytteföreningarna har plägat föreslås ofantliga anslag men till ett folkligt föreningssträvande för att i människornas sinnen inplanta fredstankar har ej funnits något regeringens intresse. Ett befängdare styrelsesätt kan, såvitt jag förstår, knappast tänkas.

Med anledning härav får jag hemställa om kammarens tillstånd att få till herr utrikesministern framställa följande spörsmål:

1:o) Anser regeringen att en fråga såsom öppnandet av hjärtliga, fredliga och officiella förbindelser till de gamla, med Sverige fordom intimt förbundna folken ester, letter och litauer är en angelägenhet, som icke vidkommer svenska riksdagen och därtill måste skymmas undan bakom den gamla diplomatiska sekretessen? Eller bör icke den parlamentariska kontrollens princip omfatta även sådana spörsmål samt dessa för detta ändamål framläggas i dagens ljus

och vid avgörandet i huvudpunkterna även riksdagens yttrande och samtycke inhämtas?

2:o) Förekommer i den svenska diplomatiska kutymen, att framställningar avgöras indirekt genom att under hand sådana framställningar förklaras icke komma att bifallas, och kan det inträffa, att dylika avgöranden såmedelst undandragas regeringens bedömande i konseljen och sålunda även konstitutionsutskottets parlamentariska kontroll på desamma?

3:o) Vad kan anledningen vara, att regeringen — som i statsverkspropositionen pläгат föreslå stora anslag till de enskilda skytteföreningarna samt avsevärda bidrag till det parlamentariska fredssträvandets privata sammanslutning, den svenska interparlamentariska gruppen, och även till den folkliga fredsrelsens centralstyrelse, byrån i Bern, — däremot trots framställningar och tillfälliga på motioner i riksdagen beviljade anslag alltjämt och senast i årets statsverksproposition vägrat medverka för beviljande även av det mest anspråkslösa bidrag till den internationella folkliga fredsrelsens omfattande och sedan gammalt verksamma svenska avdelning, den svenska freds- och skiljedomsföreningen; och kan det hädanefter motses någon omkastning i detta styrelsesätt?

Denna anhållan blev på begäran bordlagd.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,25 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Begäran att få framställa spörsmål ang. behandling av frågor om öppnande av förbindelser med ester, letter och litauer m. m.
(Forts.)